

Història de la llengua catalana

**(Nova edició revisada
i ampliada)**

**Antoni Ferrando Francés
Miquel Nicolás Amorós**

EDITORIAL UOC

Índex

Pròleg	13
I. Conceptes, objectius i mètodes de la història de la llengua	19
Introducció	19
L'objecte i l'objectiu de la Història de la llengua	21
El temps en la història de la llengua	24
L'espai: Història de la llengua o Història lingüística del territori?	24
Els objectes d'estudi en la història de la llengua	26
La Història de la llengua, disciplina controvertida	33
La reconstrucció del passat social d'una llengua	33
La nomenclatura de la disciplina	34
Un camp de coneixement plural	38
Les dimensions de la disciplina	39
II. Emancipació política i formació del romanç català. De l'ocupació franca de Barcelona (801) a la derrota de Muret (1213)	43
Introducció	43
El marc històric	45
Els antecedents: de la fi de la Tarraconense romana a la conquesta franca de la Catalunya Vella	45
La Catalunya prefeudal: el procés d'emancipació política dels primitius comtats catalans	47
El triomf del feudalisme: expansió dinàstica a Occitània i conquesta de la Catalunya Nova	50
El marc cultural	53
Els usos socials i institucionals: entre el llatí i el romanç català	56

Els usos literaris: català i occità	61
La base llatina del català: unitat i variació interna	63
La formació del primitiu romanç català	63
L'estructura del català preliterari	66
Unitat i diversitat del català naixent	72
Substrats i adstrats del català constitutiu	73
El component ibèric i basc	73
El component germànic	
L'element romànic precatalà de Xarq al-Andalus	76
El marc històric, cultural i lingüístic de la futura àrea del català consecutiu	76
El romanç andalusí dels mossàrabs i muladites	79
Mossarabismes i pseudomossarabismes del català	82
Annex: taula cronològica	83

III. Expansió territorial i assentament de la consciència idiomàtica. De la derrota de Muret (1213) al compromís de Casp (1412)

de Casp (1412)	89
Introducció	89
El marc històric	91
El marc cultural	95
La conformació de l'espai lingüístic català	101
L'expansió territorial i el procés repoblador	101
Territori i llengua: la consciència lingüística	103
Els usos socials i institucionals	106
Els àmbits d'ús i les relacions interlingüístiques	106
La Cort i la Cancelleria reial, factors d'unitat idiomàtica	108
Els usos literaris	110
L'emancipació literària del català. La poesia	110
L'aparició de la prosa literària	111
El desenvolupament de la literatura moral i didàctica	114
El català, llengua en contacte	118
Les llengües dels musulmans i jueus: àrab i hebreu	118
Les llengües de l'entorn mediterrani: occità, castellà, sard, sicilià, grec, sabir	123
L'interès per la llengua	124
L'evolució interna de la llengua	124
La variació diatòpica	125
Els canvis lingüístics i la fesomia de la llengua	127
Les teories sobre la bipartició dialectal del català	130
Annex: taula cronològica	133

IV. La plenitud cultural i política. Del compromís de Casp (1412) a la derrota de les Germanies (1523)	137
Introducció	137
El marc històric	139
El marc cultural: de l'humanisme al Renaixement	144
Els usos socials i institucionals	146
El usos literaris	153
Caracterització del panorama literari	153
Gèneres, llengües i classes socials	155
Els grans escriptors	158
Les opcions estètiques: estil pla enfront d'estil artitzat	163
La consciència lingüística	164
De l'orgull lingüístic al complex d'inferioritat	164
Vers la consolidació de la fragmentació onomàstica	166
L'interès per la llengua	168
El paper de la impremta en la fixació i modernització de la llengua	168
La "qüestió de la llengua"	169
Els límits del procés de gramatització	171
L'evolució interna de la llengua	173
L'estructura interna	173
El procés d'occidentalització lèxica i la influència castellanoaragonesa	176
Annex: taula cronològica	178
V. La crisi identitària en la nova conjuntura imperial. De la derrota de les Germanies (1523) a l'expulsió dels moriscos (1609)	183
Introducció	183
El marc històric	186
El context polític: les dificultats d'adaptació a la nova conjuntura	186
L'estructura socioeconòmica	188
El marc cultural i les mentalitats	190
L'universalisme renaixentista	190
L'erasmisme i la qüestió del vulgar	191
La cultura de la Contrareforma: manierisme i Barroc	193
Els usos socials i institucionals: l'inici de la substitució lingüística selectiva	195
Les institucions, les classes socials i les actituds lingüístiques	195
El paper de la impremta en els canvis lingüístics i culturals	200
El problema morisc	202

Els usos literaris	203
El català, llengua literàriament antiquada	203
El concepte de “Decadència”	206
La producció literària	206
La consciència lingüística	207
Llemosinisme onomàstic i unitat de la llengua	211
Els discursos sobre la llengua	212
L’interès per la llengua	214
L’evolució interna de la llengua	215
El procés de modernització	215
El procés de dialectalització	216
Les interferències exògenes	218
Annex: taula cronològica	220
VI. Dependència, transculturació i revolta.	
De l’expulsió dels moriscos (1609) a l’annexió	
castellana de la Corona d’Aragó (1715)	225
Introducció	225
El marc històric	227
Els conflictes polítics: sobirania de iure, submissió	
de facto	227
L’estructura socioeconòmica	232
El marc cultural i les mentalitats	236
La cultura del Barroc	236
Transculturació i conflicte cultural	237
Els canvis de frontera lingüística	239
Els usos socials i institucionals	240
Els usos literaris	243
La consciència lingüística	249
Entre el discurs de la variació i la persistència del model	
de llengua culta	249
Unitat lingüística, prejudicis interdialectals i fragmentació	
onomàstica	251
Les derivacions ideològiques del llemosinisme	252
Les apologies de la llengua	254
L’interès per la llengua	256
L’evolució interna de la llengua	257
Annex: taula cronològica	261

VII. Proscripció pública i privadesa dinàmica.	
De l'annexió castellana de la Corona d'Aragó (1715)	
al triomf del liberals espanyols (1833)	265
Introducció	265
El marc històric	267
El context polític: l'absolutisme borbònic	267
L'estructura socioeconòmica	270
El marc cultural	273
La dicotomia cultural del "segle de les llums"	273
El discurs de la modernitat lingüística	277
Els usos socials: la proscripció pública i el bandejament del català escrit	279
Llengua i classes socials	279
Els inicis de la política lingüicida	281
L'actitud de l'Església	283
L'ensenyament	284
Els usos literaris	286
Les ideologies lingüístiques	288
Les defenses de la llengua i els prejudicis interdialectals	288
La consciència lingüística unitària	290
L'interès per la llengua	291
El plantejament de la qüestió ortogràfica	291
Els estudis gramaticals i lexicogràfics	293
L'evolució interna de la llengua	294
La interferència exògena	294
La dialectalització	295
Annex: taula cronològica	297
VIII. Exclusió legal i recuperació literària a l'inici de l'estat modern. Del triomf dels liberals espanyols (1833) a la Solidaritat Catalana (1906)	303
Introducció	303
El marc històric	305
L'evolució política: les contradiccions del liberalisme	305
La revolució industrial i agrària	308
La construcció de l'estat modern	310
L'evolució envers l'autonomisme	312
El marc cultural	314
Del Romanticisme al Modernisme	314
Els límits de la Renaixença	317
La construcció d'una identitat nacional: els referents simbòlics	319

Els usos socials i la política lingüística de l'estat liberal	321
Llengua i classes socials	321
L'actitud de l'Església	323
Les estratègies de repressió	324
La ideologia lingüística dominant	326
Els usos escrits	327
Els usos cultes. De la literatura jocfloralesca a la recerca d'un públic lector	327
Els usos populars	331
Les idees lingüístiques i l'interès per la llengua	336
L'evolució interna de la llengua	339
Annex: taula cronològica	343

IX. Una llengua de cultura moderna en la nova societat de masses. De la Solidaritat Catalana (1906) a la fi de la Segona República espanyola (1939) 349

Introducció	349
El marc històric	351
La crisi de la Restauració (1906-1923)	352
La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930)	355
La Segona República espanyola (1931-1939)	356
El marc cultural: la nova societat de masses	358
Els conflictes socials i les actituds lingüístiques	362
Llengua, nacionalisme i estructura de classes	362
L'ideari i la pràctica política noucentistes	367
L'anticatalanisme sota la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República espanyola	369
Els usos socials i literaris	371
El sistema educatiu	371
La premsa	374
L'àmbit literari	376
El teatre	382
La ràdio i el cinema	384
Annex: taula cronològica	386

X. Persecució i resistència durant el franquisme i la transició. De la fi de la Segona República espanyola (1939) als reconeixements institucionals (1983) 391

Introducció	391
El marc històric i cultural	393

La immediata postguerra	395
Sota el signe de l'autarquia	396
Les transformacions cap a l'estat del benestar	396
Continuisme i restauració democràtica	399
De la persecució política als reconeixements institucionals de la llengua	401
Abast de l'intent franquista de lingüicidi	401
La reivindicació dels reconeixements institucionals de la llengua	404
Resistència cultural i reconstrucció de l'espai social del català	406
La cultura catalana en l'exili	406
L'actitud de l'Església	407
La cultura impresa	408
De la cultura crítica al consum cultural	416
La Nova Cançó	418
Els mitjans audiovisuals	419
Les dinàmiques sociolingüístiques	421
Les servituds de la transició a la democràcia	421
Els problemes de cohesió lingüística: la immigració i l'ensenyament	422
Els problemes de la identitat lingüística: el cas valencià	424
Annex: taula cronològica	427

XI. Avenços i dèficits en l'horitzó de la normalitat lingüística. Dels reconeixements institucionals espanyols (1983) als nostres dies	433
Introducció	433
El marc històric	435
De la integració europea a la mundialització de l'economia	435
Modernització social, canvis polítics i construcció d'identitats en la comunitat lingüística catalana	437
Les asimetries polítiques territorials: els diferents marcs legals de la comunitat lingüística catalana	444
Els reconeixements institucionals de la llengua catalana	444
La competència dels parlants, els marcs jurídics i les polítiques lingüístiques	447
L'espai social del català	460
La vida social i l'economia	461
L'àmbit institucional i el món del dret	463
Les institucions confessionals i la llengua	464
El sistema educatiu	465

La cultura audiovisual	467
Els espectacles	472
La cultura escrita	477
Els debats públics al voltant de la llengua: actituds, ideologies i polèmiques lingüístiques	477
La projecció internacional del català	480
Les expectatives de futur	482
Annex: taula cronològica	484

XII. L'evolució del català contemporani.

Normativització, models de llengua i estudis lingüístics	491
Introducció	491
La normativització del català contemporani	492
Els intents de fixació ortogràfica, gramatical i lèxica en la transició del segle XIX al XX	492
La instauració de l'autoritat lingüística: l'Institut d'Estudis Catalans	495
L'obra de codificació de Pompeu Fabra	498
Els criteris lingüístics de Fabra	498
La difusió del fabrisme: adhesions i resistències	504
El desenvolupament de la normativització després de Fabra	505
Cap a una codificació dinàmica	509
La configuració dels models de llengua	512
L'estandardització del català i l'evolució de la normativa	512
Les polèmiques al voltant de la llengua literària	515
La polèmica sobre la llengua als mitjans de comunicació	517
L'interès per la llengua	520
L'evolució interna de la llengua catalana al segle xx	525
Aspectes fonètics	527
Aspectes morfosintàctics	528
Aspectes lèxics	529
Aspectes pragmàtics	530

Bibliografia	531
---------------------	-----